

Походження назви міста Костопіль

Тривалий час краєзнавці дотримувалися версії, що назва міста походить від слів «кості» і «поле». З такою думкою був згоден раніше й автор цих рядків. Не раз, проте, зрадалися сумніви. Вони й спонукали до подальших пошуків. Здається, що ключик знайдено, і ним можна, так би мовити, відчинити віконце таємничості.

Відлік історії Костополя розпочався у 1783-му. І мало хто задумувався над тим, чи було тут раніше якесь поселення. Саме споглядання довкілля підказувало, що залюднення місцевості відбулося у глибоку давнину. Сама природа: мальовничі береги річки, незаймані ліси – могла заманювати до себе людей.

Останніми роками віднайдено документи, які дають підставу стверджувати, що наше місто має древні корені. Про це писалося не тільки на сторінках різних часописів, а й у краєзнавчих книгах.

історичні джерела свідчать: Костопіль виник на місці поселення Остальці. У подимному реєстрі за 1648-1658 рр. згадуються Великі та Малі Остальці – села, які належали великим українським магнатам Заславським, котрі з переходом до католицтва почали займати на початку XVII століття керівні посади в Речі Посполитій – Польській державі. А один із них, Владислав-Домінік, брав участь у битві під Пилявцями (1648 рік), де військо польського ко-

роля було розгромлене селянсько-козацькою армією Богдана Хмельницького.

Цікаві повідомлення знаходимо на сторінках журналу «Волинські епархіальні відомості» в ч. 24 за 1891 р.: в 1753 році князь Януш Сангушко, спадкоємець кн. Острозьких, маршалок надвірний Великого князівства Литовського, згідно положень т. зв. «Колбушівської трансакції» (угоди), роздав свої володіння представникам династії Любомирських-Сангушків (на випадок війни вони мали виставляти певну кількість вершників). Значна частина населених пунктів дісталася підстолюю Юзефу Любомирському, зокрема такі: містечко Степань, села Злазне, Збуж, Бичаль, Золотин, Комарівка, Пісків, Перемінка, Постійне, Рокитне, Ставок, Яполоть, а також Малі та Великі Остальці.

Трохи згодом, у 70-х рр. XVIII ст., Степанський ключ (а це вісім десятків сіл) через шлюбні зв'язки потрапить до рук графів Ворцелів. Як сказано в «Географічно-статистичному словнику Російської імперії», Костопіль був заснований за привілеєм останнього польського короля Станіслава-Августа Понятовського 14 листопада 1783 року на прохання його власника Леона-Леонарда Ворцеля, котрий володів кількома десятками сіл Степанського ключа. Ворцель вирішив с. Остальці перейменувати на Костопіль.

У 80-х рр. XVIII ст. через шлюбні зв'язки Степанська волость опинилася в руках графів Ворцелів, їхній рід володів цією місцевістю більше ста років. То були великі феодали, земельні володіння яких починалися селами Ставок – Злазне і закінчувалися такими населеними пунктами, як Бутейки, Вербче, Кричильськ, Корост та ін.

Час минав, і рід Ворцелів пустив коріння у старовинному містечку Степань на Волині, яке колись було навіть центром удільного князівства. Тут у 1776 році і мешкав нащадок Ворцеля Андрія – Станіслав, будучи власником аж 80-ти сіл Степанського ключа. Незабаром, у 1777 р., він помер, залишивши двох синів – Станіслава та Леонарда і дочку Мар'яну. Батьківську спадщину 12 липня 1779 р. діти поділили між собою. Станіслав, підстолей Великого князівства Литовського, кавалер орденів Білого Орла і Св. Станіслава, отримав м. Степань з 23-ма селами. Його брат Леонард, королівський кухмістер, успадкував ряд населених пунктів на території сучасної Костопільщини. Однак жив переважно в Петербурзі, будучи сенатором.

У 1818 році він помер. Його спадщину поділили між собою дочки. Старша (в багатьох друкованих джерелах чомусь імені не названо) після смерті першого чоловіка вийшла заміж за багатого Моржовського, молодша, Емілія, – за князя Міхала

Радзивілла, полковника польських військ. Сестра Ворцелів Мар'яна вийшла заміж за Каетана Zwierchowskiego, а її дочка – за відомого в Польщі поета і генерала Францішка Моравського.

Станіслав зазаввався у Степані. Той убогий польський замок над Горинню перетворився на пишну резиденцію магнатів. Його дружина, Дункана Моравська, принесла чоловікові великий посаг. Весело, серед забав, на які з'їжджалася багата волинська шляхта, протікало життя. Проте подружжя не було щасливим, і в 1796 році чоловік із дружиною розлучилися. Станіслав Ворцель з того одруження мав двох синів.

Довго довелося шукати в різних друкованих джерелах, як же звалася старша дочка Леона – Леонарда, засновника Костополя. Навіть 460-сторінкова книга про Станіслава Ворцеля, польського соціаліста-утопіста, учасника боротьби проти царського самодержавства в 1830-1831 рр., не дала відповіді на це питання. І ось, нарешті, довгождана знахідка, почерпнута з польського енциклопедії: «Леонард Ворцель – один із міністрів у королівському дворі – привіз сюди кріпаків... Збудував декілька трактирів, привіз євреїв і назвав ім'ям своєї дочки...». Не менш сенсаційним є інше повідомлення, взяте із журналу «Історико-статистичний опис церков і приходів Волинської епархії»: «с. Великая Любава. При

пруде, волости Костопольской, от ближней железной дороги станции Волчье 10 в. и от полустанка Костополь 6 вер.».

Не думаємо, що це якась орфографічна неточність. Пригадується таке: у 1962 році в районній газеті в кількох числах писалося не Костопіль, а Костополь (за аналогією до Севастополь). Якщо дочка Леонарда Ворцеля, засновника міста, звалася Констанцією, то ми наблизилися впритул до з'ясування етимології слова: Констанції поліс (грец. походж. – місто). Звідси і первісна назва – Константополь, яка трансформувалася в зручнішу для вимови – Костопіль.

Костопіль кінця XVIII ст. – це невелике поселення хутірського типу з 30-ма дворами де проживало 248 осіб. Костопіль мало-помалу набував статусу міста. Отримавши Магдебурзьке право, його власник Леонард Ворцель привіз кріпаків, запросив євреїв, які займалися торгівлею, побудував кілька трактирів, заїжджий двір і почав влаштовувати ярмарки. Сам, як було вже сказано, переважно мешкав у Санкт-Петербурзі. Мало цікавився розвитком містечка і його зять, чоловік старшої дочки Моржовський, будучи багатим шляхтичем.

P.S.: Отже, Костополю як місту минуло 235, а як населеному пункту – 370, бо Костопіль виник на місці поселення Малі Остальці, які згадуються в подимному реєстрі за 1648-1658 рр.

Анатолій КАРП'ЮК
м. Костопіль